

ACC. N:R M. 8137 : 1-76.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland

Upptecknat av: Carl Wiking

Härad: Uppvidinge

Adress: Furåkra, Kvåksmåla

Socken: Håghult

Berättat av: Susanna Carlsson dotter

Uppteckningsår: 1942.

Född år 1800 i Håghulta sn.

Gamla småländska julsed.
Lågnar.

7 bl. teckn.

(L. u. F. 34.)

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Wiking
Härad: Uppvidinge. Adress: Furåkra st Kråksnåla.
Socken: Hghult. Berättat av: Susanna Erlandsdotter
Uppteckningsår: 1942. Född år 1800. i Hghult socken.

Uppteckningen Berör Gamla
Småländska Gillseder.

Vol. 1.

Stidor: 1-25.

Värk 4. Blad teckningar.

Skriv endast på denna sida!

1.)

ACC. NR. M. 8137:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Förvisso har julen varit och
är de kristnade släkternas favor-
itkännetecken. Ty den är mest angä-
ngen för hvar en, seder, bruk och
traditioner. Sannsträcka vissa
rötter genant många århundra-
den. Om gamla dagars jul seder
kan gott sägas att den i myc-
ket bluro präglad av hedniska
bruk. delvis anformade i kris-
ten "stöpelsen" bildligt talat.
Snuu, vad julfirandet bekrä-
far, så fortfarande har oss gamla
seder med hederliga rötter i for-
nsvensk, Småländsk Bondkultur.
I f. ex. av slutet på 1700- och början
av 1800-talet sträckte sig förbe-
redelserna till julen och dess fi-
Forts!

2.)

ACC. NR. M. 8137.2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

rande från förste December k.o.m.
 den 13de januari påföljande år. "Knut-
 dagen" är allmänt känd, ty om den
 slade fäderna. "Med Knut köra
 vi julen, sen vidlager hålkakan
 och målstaken." Eller och "Med Knut
 är det slut med jul & det gran-
 na brädet." Under denna tid
 kan man urskilja 3. i varandra
 gående krettsar. Sen ryttarsta am-
 fattar tiden ^{f. o. m.} 1ste Dec. till och med
 13de januari påföljande år, den
 mellersta f. o. m. Lucia 13de Dec: k.o.m.
 13de följande januari. (= Knut.) Sen
 indersta kretsen f. o. m. julaftan
 f. o. m. 13de dag jul, samt även hette
 "Kuglapardden" emedan "Julänge-
 len, som varit kvar på jorden kan

Forts.

3)
julaftan den dagen åter för till hem-
melen. De sistnämnda 13 dagarna va-
ra "den heliga tiden", då man måste
vila från de vardagliga sysslorna.
I de rytte kreftarna fölla alla
färberedelser för julfirandet, men
därjämte festligheter i form av
julkalas ända till "Tjugandedag
jub." - Före Lucia skulle man slä-
ta "kräsket" OBS! Men detta gick of-
alltid med bästa vilja; det kun-
de under givande är räcka än-
da till "Hjuledsmässa." - Före
den 9de December skulle det myck-
na julälet bryggas och vara jäst
så man kunde tappa det på Öl-
lunnan att lagras. För "kära mor"
var julbryggden ett viktigt faktum.

4.)

ACC. NR. M. 8137:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Helst som de osynliga Trollen såk-
ke ruga det råda av vörten, när
ölet skod i järnkaret. Men lade
blott stor sin vigselring i vörten,
så pinga dam "Gå med lång näsa,
enligt mormorska, fy helgats guld
rådde ej trollen på." Likaså röka-
de faröfverman; inu en ölet på-
pades, med svavel och "Johannes-
ört" (=Hypericum.) "för så den örten
var så kraftig att den fördrev
självne Fan". Ols! Detta påstämnda
kan ölet är icke blott hörsäguer,
jag har som liksom pojke sett det
i mitt barndoms hem, Allra! Set
gamla orfsmycket "Anna med
kanna" kanske är känt även i
Lund? S. v. s. Ölet skulle "Annedän" den
Folk!

5.)
9de december vara jäst, så borden
kunde bjuda på "En punckanna".
På dagen bär mannet punna. — Så
förelam den stora "Lulebyken". Så
vara vi påkar fram i nice ungdom
med på hatten, när föerna "Läcke
byk", och jätte den öra "P och på
de bakande lufagrytorna." Py am
vi vara den bejälpliga därmed,
så fick man löfte av flicken om
"En sockerbit och en bysvid lämp-
ligt killefällen" och "det var spikar,
sam draga. Så stekte vi potatis
i askmärjan och äta den till gläd-
kallträd till och lingsammjälk. —
Så svinslakten sam förriggick i bän-
dernas kök, sam ej vara kök i nu-
tida mening; vi började därmed i
Forts!

6.)
otta kl: 3. Pydet skulle "vara opprett
till i d'agningen, så kvinnfolken
finga få vid med sin del av pluk-
ket." Jag minnes huru man koka-
de "skällevatten" i en stor kittel i
den stora, öppna kökspisen. Men
far var byns svinslaktare och ha-
de mycket att göra "lagarna före
jul." När slaktaren kom, så skul-
le han laga en stor sup=(Sticke-
suppen) som ställdes på "Slakt-
bavlan" i köket. Medan han vara
nte och fängslade Nasse och
föste honom till köket, så lade
mormor några små gläder på
"slaktbavlan" och liket salt, så
kunde ej kringstrykande "Tetta-
re förgöra slakket." När grisen el-
soch!

7)
ler grisarna vora döda så skulle
folket äta bruskast inne i vardags-
rummet. Så packade mormor på
och lade en fjäderdyna på det
slaktade svinet's mage. By det tros-
des att den metoden skulle skada
mycket iser. men i nutid slipper
man dessa besvär. Jag har i tisti-
den jul i vissa samhällen sett att den
genomsdrinna skåpbilen levererar
hela julfägnaden. Då bakades mar-
sor av bläd finare och grävre. Men
varje figgare skulle ha sitt jul-
bräd i varje bandhem. ingen
lick gå ofägnad ut. By då rades
det att man "Gick ut med jul" och
julfriden och julglädjen följde då
hvarann. Få dagar efter Lucia

(Forts.)

8.)
som först de senaste åren börjat firas
med kläm hos oss; så började jul-
bestyr en både dag och natt. Man
lagade till så stora mängder av
mat att det borde räckt till Pask
efter nu varande karsauering,
men allt borde vara öppätket till
"Knutdagen." För att riktigt ly-
kas med de många julbröden, så
borde den eller den, som baka-
de bära i fickorna b.a. "Vadastål, vef-
lök, ruggrot, och inget glömma
att korsa bröden, slakket och
bryggden för de Hungeriga och böf-
figa proden som oreguliga svärma-
de omkring i "signat julstid."
Våra dagars julbröd äro jämförda
med gamla tiders små och fä.

2)

ACC. N.R. M. 8137:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ej heller äro våra nutida julbräd-
 bå utstofferade och granne. Jag gör
 ej beaktningar på dessa bräd, ty det
 är f.d. insänt, men bland dessa gam-
 la kulturbred kan nämnas att den
 till samliga sorter vora formade i
 "Julbockar, julgrisar, puppar, julakurer"
 m. f. enklare eller finare matbräd. Sär-
 till skulle småttingarna hava brädpi-
 gurer att ställa opp i fönstren över
 jul. Jag minnes vi hade gubbar, kät-
 ingar, Oden ridande på sin häst
 med jultåge på ryggen eller Eva i
 paradiset när han tog an den för-
 bjudna frukten o. s. v. — Till jultä-
 ket hörde även "Ljustäpning", var fä-
 talg, detta minnes jag väl. Gärskilt
 betydelsefullt var det stora "Tregren-
 Fortn.

10.)

ACC. N:R. M. 8137:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ljuset; som skulle brinna i den blank-
skurade mässingstakken på julbor-
det julaftonskvällen. På detta ljus
tog man tydet i aldrig tid. Om t.ex.
en av grenarna släckade, så blev
det dödsfall i familjen till komman-
de år. Var det högsta grenen blev det
någon man var det vänstra grenen
blev det en kvinna; släckade mel-
lersta ljuset så blev det stor elds-
våda i gården i kommande år.
"Tregrenljuset" ansågs "Heligt enär-
det symboliserade, den H. Tre enig-
heten. "Tregrenljuset", som jag min-
nes det från mitt barndoms-
hem; se teckning n:o 1. - Ols! Ymor-
mars ungdom kallas om "Körkeljuset"
som skulle vara stort, tjockt och fint.

Folk!

17.)

ACC. N:R. M. 8137: 11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det var så i gammal tid, att man skulle
i Råghult från varje händhem med-
föra ett ljus till julattan. som bör-
jade kl. 14 och varade till kl. 8. på mor-
nagen. Ljusen i kranorna på pre-
dikstol och altare stöptes av "Kör-
kvärdamorna" på kökens be-
kostnad. Enligt mormors sägen.
"Körkeljus" kallades vara Heliga och
botade för mångfaldig "Förgör-
ning." Alla stolar ville ha sina
stora, vackra, ljus; ty det ansågs som
"stor heder." Men givetvis stöptes det
ljus för hemmets behov, men ljus
finns ej brännas i vardagslag; där-
för hade man för små tillgångar av
ljus. "Töret" (Hjörveden) från den äpp-
na spisen och "Springstickorna" i
Forts!

12.)

ACC. N:R. M. 8137:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Lysekåringa" finga tjänsågåra i var-
dagslag. Till julaftansmorgon
borde allt vara färdigt. Rummet
skurat, den stora öppna spi-
sen skruken med "bitlara", ty
krita att limma spisen med an-
sågs, som en oerhörd lyx i bör-
jan av 1800-talet. Obs! "En mark-
(skålpund) malen krita kostade
2. skilling" (4 öre) och det var stora
pengar den tiden, då en kvinna fick
t.ex. räffa kött i fyrmålt arbetsdag
för 6 skilling jämte kost. — I räng-
ar och bänkar var inlagd mycken
långhalm och rena "bänkaräcken
avlämpa halmen. — Koppar och mäs-
sing och pennkärn vore skurade
och upphängda eller oppnatta på
fotb.

13.)

ACC. NR. M. 8137:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sina plattor. I ljusstakarna sattes
ljus och ställdes dam på fönsterbrä-
dan å ämne ridar fönsterposten.
Rika bänder hade handmålad
tapeter, som rullades opp och häng-
des på de nakna timmerväggarna
likaså var det i Prästgårdar och
herregårdar. men efter Trettondag
jul togas dessa tapeter bort och
rullades och förvarades till nästa
högtidliga tillfälle. Så oppsattes
på väggarna "Bonader". Det var hand-
vävda, limgrå dukar, på vilka
man utnytt bilder ut Jesu liv och
bevarne. Det finnes endast få så-
dana äldre "bonader" kvar i vå-
ra orker. Jag har vid ett tillfälle hos
"Pägarne" (Pöjkarna) i Bönugård, Hg-

14)

ACC. N:R. M. 8137:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hultsparken tecknat av en pådan "Ba-
näd". Skall, om jag lyckas, försöka
återgiva den. Se teckning nr 2. Obs!
Setta fidsödande arbete har jag inte
gjort för att visa någon skicklighet
i teckning. Ty det äger jag inte. Jag har
blott velat till eftervärlden meddela
ett åldrigt smäländskt motiv huru
hänräddade fäder tänkte sig de "fises
besök från Österlandet hos Jesusbar-
net". Teckningen är absolut, som den
vart sydd på den grova linneduken.
- Tidig i otta- (kl. 8.) på morgonen skulle
djuren i fähus och stall hava var sin
sudd av "Messaummarhäct". Setta hä-
släddes messaummaratten och ansågs
giva djuren hälsa och skydda dem
för Hexors inflytelser. Setta trodde mig
Forts!

15.)
mormor, far och förbror Nils m. f.
Likaså skulle dam hava lifet av "Nes-
sammarskvastu". Sen bestod av 9. sov-
fers Heliga öter, som påminde om
"Sen Heliga Jungfrun (Jesu moder.) Alla dj-
ren skulle hava sebbel ranson fäder.
Höästarna skulle hava Bröd och haa-
re och bästa kläverhä. Obs! Sen som
var hemma från kyrkan julnatten
skulle gå ut i Ladugården mellan
kl. 12-1 på julnatten. Ty den ti-
den troddes Trälstaren vara född.
Så förstoda djuren helt vad män-
niskorna talade till dem. Enligt
mormors sägen skulle man tala
vänligt till djuren och lova dem
allt möjligt gott om dam ville hålla
sig samman och privas i kommande år.

Folk.

Obs! En äldre "Bonad" har jag sett
hos nu döde Lantbr: Carl Kraussan,
Sinnerbo, Högshy-socken, Kalmar-
Län. "Bonadan" tilltalade, förestående
Engelen Gabriel, då han bevärdade "Jung-
fru Maria att han skulle bli en
moder åt världens Frälsare. Även
dessa gamla motiv, på grått linne,
bör bevaras; se teckning nr 3! —

Obs! Ett viktigt arbete var att
föra huset med "Julaved", så
den räckte till ävens Trettondagen.
Det skulle vara granved, som
sprakade dugligt och därtill "För-
spän" = (kådig) fur. Granveden högs
minst en meter lång, ty det gick
gott att elda med så lång ved i
den stora, öppna spisen. Redan

18)
kl. 3. på julaftnsmorgon vora husets
söner eller Strängen i farto med en
hugga "Julavedd" som bars in i mängd
och trabades upp vid kistrens
muren där "Huggkubben" hade
sin plats i vardagslag. Också förut-
om med och "Före" skulle man av-
föra kändig för göra 3-4. Mycket "Jula-
blås" med dem skulle man lysa
sig under färden till julaftnen
såväl "föregångare, som dam, som
reda eller äkte. Dessutom för-
des eldskenet skrämman bort väf-
lar, tegel och annat "Fjask" som sär-
skilt svärmade i mörkret den 8.
julnatten. I spåderna får vi in-
se "Julablås" med det hörande tjär-
lukto. Vi må tro det är vackert då
Folk!

man närmar sig kyrkan och ser
blussen kamma från alla vägar.
Jag har lyckats uppliva den gamla
skeden här i kråksmåla, den var
utdöd, då jag 1918. inflyttade hit. Skyl-
tiden julkorgen hörde jag ungdomar
säga "Sär" kanner den Gobleen, som
ä i gamla stammen, men nästa
jul bära vi blott, det är så vackert,
sade dam och skrockade sig om-
kring mig. Pesterna, av blussen
lades i en hög vid kyrkvallen, där
dam bildade ett bält. Nu detta "sig-
nade" lågor föga fäderna pydar.
Speg lågan rätt opp i höjden var
ett gaff är ett värf, men flam-
made den åt sidorna blev det Kär-
år. Skilla, klar, julkorgen ansågs va-

19.)

ACC. N:R. M. 8137:19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ra ett gott tecken. — Vid kl. 11 på
julaftan vattnades och fodrades dy-
ren. (Obs! Yulblås och blåsblirare teck-
ning n:o 4. & B!) Sen strax därefter opp-
sattes å stänger i "Vårdträdet" 3 sä-
desnekar åt småfåglaerna. En horn-
nek och 2. hanknekar. — När kl.
var 12. Julaftan slöts all yttre arbe-
te, ty då "ringdes julen in från kyrk-
klöckorna och Helgen tog sin bör-
jan. — Obs! Namnet "Sopparedän"
horde vara känt även i Lund. Med
"Sopparedän" åsyftas julaftan. I gam-
mal tid kokades i gärdarna myc-
ket savel i en "G-kannegryta" i den
stora öppna spisen. Middagen äts
på följande sätt. Allt husfolk sam-
lade omkring spisen och grytan

forts.

20.)

ACC. N.R. M. 8137:20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lyftes ut på spishellen. Så delte mor
ut till alla varmt, fläsk, kött och korv,
och far gav var och en var sitt duk-
liga stycke "Vörflimpa". Alla måste
många gånger doppa brödet i det
feta smältet äta och doppa, och därmed
varmt savel. Far fyllde sitt blanka
kennstap med skummande juleöl;
alla skulle dricka flera gånger ur
stapet, som påfylldes efter be-
hov. Barnen (de minsta) fick man
jälpa, ty även dom måste ha
"flestas bröd och öl". — Senna ge-
mensamma dopprining och öldruck-
ning av såg att "bevanda sankä-
righetskänslan i kommande år.
Och: Sedan att "doppa i grytan" fort-
lever (under normala tiden) ännu hos oss.

Fors

27.)

ACC. N:R. M. 8137:21.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Frukost äfs juleaftensmorgon kl. 5;
i mitt barndomshem. Det var först kaff-
fe med dopp, men i mormors barn-
dam, så ersattes kaffet av enbärs-
dricka, maltöl och en stor sup för
de vuxna; även kvinnorna koga
en sup den tiden, dam h.o.m. "Sop-
pade" brädd i brännvin, även bar-
nen pinga brännvin. "På det frad-
des koka allt ant; ej underligt att
det blev "fyllebocker" av många.
— Sen blev det mat, mor bar fram den
"stora pundaosten" och skärade den
liksam "Vårflimpa". Det underliga
var att far och även farbror Nils hade
första lilla karmen av ost och
limpa under bordet och sade haka-
hägt, "Så där af Gloriosa." På gamla
Först

22.)

ACC. NR. M. 8137:22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

där har jag fått veta, att "Glara" var
ett asynligt väsen, som låg under
julbordet och gjorde maten oälsk
om han inte fick något av jul-
kassen. — Vid 4 tiden på eftermidd-
dagen åts stamvard. Sen fodrades
djuren åter med subbel ranson.
Obs! På 1700-talet sade mormor för
äldrar att man i skymningen
inbar halv och bredde på stuga-
golvet. Sen största sängen bädda-
des med husets bästa sängklä-
der högt upp. Ty i den skulle "Jesus-
barnet" ligga. "Puglarna" fingo ligga
i de övriga sängarna och bänkar-
na, som och pryddes med fjäder-
dynor och fina ryor. Uppskottet
fick julnatten och de 2. följande
Forts.

nätterna ligga i halmen på golvet.
Obs! I mormors barndomskam i
Hagerkrav, Håghultsrocken, var den
na sed bortlagd; men man min-
des att det bodde ett "Elmnafags-
folk i en liten ryggstöv" i grann-
gården; dessa gamla lade halmen
på golvet. Obs! Och vad mera man
vredla ihop av halmen aluslänga
halmdockor av en mansarmes
fjocklek och fäste vid takbjälkar-
na. Dessa halmdockor skulle repre-
sentera familjens avlidna, vil-
ka samt andevardser vora hem-
ma och gästade på den heliga
^{afslutning} julkvällen. En nu död Karl i
J. F. Thorsson i Kråksmåla (Yorig
Kulturforskare) antalade att dessa

Först

24.)

ACC. NR. M. 8137:24.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

halmdockor hette "Buremänner."
Vidare sade han till Thorsen "Jag är född
och påträd i hjärtat av Wärendstyg-
den och vet att så tillgätt, själv
har jag inket sett dessa "Buremän-
ner" men gamla i min hemort
i närheten av Värja satte över
husets dörrar på julaffan halmd-
vippor, som hette "Julavippor" ka-
ligen en kvarleva av dessa "Bu-
remänner". Slöt den gamle han som
— Oja! Hur dukt det stora, prunkan-
de, "Julbordet" såg ut, kan jag in-
till avbeckna, det var långt före
min tid, men jag skall antaga
allt vad mormor berättat. Var och
en av husfolket fick sin "Julakäg"
Den bestod av 1 bräd av varje sort.

25.)

ACC. N:R. M. 8137:25.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sam klappades upp på varandra.
Särskilt äpplen, nätter och var sin goda
s.k. "Brändkringla." Husbaterns hög
var störst och hade sin plats
längst åt Höger på bordet. Överst
på husfadrens hög framade "Fri-
dens Sveva med ett veckorn i näk-
bet. Särnäst var husmoderns hög,
så barnens och sist Hjälpfolken
hög eller högar. Ingen fick äta
av detta bröd förrän efter "Tret-
tandag = Jub." I fallet, över julbordet
oppställes en himmelsblå duk med
stjärnor på; den hette "Bordhimmel"
och var likam "Bänderna" försedda
med någon bild ur Jesu Liv. Ex.
Jesu födelse, när herdarna besökte
honom eller de vite från Österlandet.
Forts!

ACC. N.R. M. 8137

Landskap: Småland

Härad:

Socken:

Uppteckningsår:

Upptecknat av:

Adress:

Berättat av:

Född år

Carl Wiking.

Furåkra, Prästnåla.

Susanna, Erländsdatter.

1800. i Alghultsoarna.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen utgör berättelse
från Vol. I. Gamla Småländska
— Folkseder.

Vol. 2.

Fol. 26. — 50.

Härfil & Blad teckningar.

Skriv endast på denna sida!

26.)

ACC. N:R. M. 8137:26.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skulle julhägararna vara riktigt
frydliga, så instacks i brädens kan-
ter små stickor och vid dessa fast-
bundas röda äpplen. På julbordet
skulle "Tregrenljuset brinna." kester-
na av det H. ljuset troddes bota
"Förgörningar och övriga sjukdomar."
Likaså brädet på fram julbordet
troddes besitta Magisk kraft.
"Fridsdevan med vepetornet i
näbb" bringade "lycka åt god ätt-
värt. "Tregrenljuset" borde på bekym-
aer i huset levande och döda kung-
fy det bringade lycka. Banden fram-
fog sitt "Löner" (= silver) och lät ljus-
skenet falla därpå, likaså kör-
keklädderna, så skungas sam ej an-
mal. Ja, all, som kam i beröring
Forts.

28)

ACC. N:R. M. 8137:27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med "Tregren Guset och Gulbordet" så
 "Blev det berättat om det blivit askärat."
 I spisen skulle hela julnatten flam-
 ma en brinnande brasa av grav
 granved och man skulle med
 "Brandstören" röra flitigt då
 och då i gläderna på gristor i
 1000-tal spädse pläga ut genom
 den vida korrstucken. Py dessa
 gristor braddes rena byggden från
 allt "Tjårsk" = (spökenad.) Oss! Man
 behöver härvidlag inte vara
 Högglärd för att förstå att i fram-
 om juliguset, Gulbrasan och jul-
 bräcken låg en aning hedenblom,
 fastän anformad i "Kristnad
 sköpska". Här framträda dunkla
 Högkamster av en forn-Nordisk
 Tjårsk!

28.)

ACC. N:R. M. 8137:28.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hednakult ägnad åt fädernas an-
dar och fruktbarhetens "Natur-Vätter"
vars offereld brann på den hus-
liga Hården och vars Offerfest fira-
des vid den nu levande ättling-
ens Guldvard. — Mormor mindes
samt barn, att i samtliga gårdar,
så eldade man Pratten hela
julafton. Sär var insatt ett stort
Kär med vatten att bliva
varmt. Alla familjens medlem-
mar skulle, först Husbuden ba-
da i karet efter mörkerets in-
brakt i samma vatten och kor-
ka sig på gemensamt bad-
lakkar. På hygieniska för-
hållanden hänktes föga här-
vidlag. Allt bada julaftons-
fäst.

29)

ACC. N:R. M. 8137:29.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kväll i gemensamt vatten av-
såg att i kammrande är bevara
samhörighetskänslan inom fa-
miljen. Att man torkade sig
på gemensamt badlakan där-
med trodde man sig "glädja
Gud; att man vore så "eniga
i signad julbid; men på
samma bekräftade man mörk-
rets förste genam så stor enighet.
Mormor plögade säga "Ni när
de människor är så överens att de
torkar sig på samma hand-
duk, så gräper Sjävulen." Ovi!
Är en skymt av hednisk kult i
följande. Vattuet fick inte utsläp-
pa eller värmen uppläppas i Bastu-
n för familjens Söndergar kammor

Folk:

30.)

ACC. N:R. M. 8137:30.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hem den Heliga Kvällen för att
gästa, "8 di kan behäva skrobba
jora å sej i ett bad innan dom
går till bords." hetta det. Sedan
att bada i båstan var måra ut-
död i mormors ungdom. Man
tvättade; huvud, händer och föt-
ter i gemensamt vatten i en bad-
balja inne i skugan; och den se-
den forflode bland vår allma-
ge in i milt barndomsminne.
Tvättningen av Huvudet måste
göras omsorgsfullt och för att
bevara Hufvudet och samhä-
righetskänslan i familjen Obs! Så
skulle Huvudet tvättas små
och vuxna och äldershigna om
huvudet; det har jag sett som barn.
Först

31.)

ACC. N.R. M. 8137.31.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tänkande på våra tiders jul, så
kan man vara berättigad fråga
"När utdeltes och öppnades jul-
granspaketen?" Det tillgick så i
gammal tid hos oss att strax
före badet gav husvärdern åt
var och en en sak i julpresent,
men ej packerade. Tex. Strum-
portvantar, skor, förkläde
eller handduk. Våra orters
allmogefolk följa den seden
ännu hos oss, men från an-
höriga i städerna eller på an-
läggen ork anlända paket
öppnas numera julappan, då
man hämt julgranen. — I
min hembygd Bräkshult i Klughults-
socken, äro vi kvällsward tidigt,

39.)

ACC. N:R. M. 8137:39.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

fy dam, som skulle till julattkan
behånde få några timmars vila.
Maten var mycken och god. Sär-
skilt vill jag nämna "Den vita grä-
sen" emedan man an den dag
"Tydlar" för kammande år. Ors:
Man åt nr gemensam käre. Ors:
i gröten lades Blatten Mandel.
Var det en älderstigen, som fick
mandeln i sin sked, så skulle
den komma att varsla, att den
gamle dog i kammande år. men
var det en ung giftasven, poj-
ke, eller flicka, som fick man-
deln, så bleve den gifta i kam-
mande år. Var det en ung hus-
mader, som fick mandeln, så
kunne han vänta sig en Baby i

Forts.

33.)

ACC. N.R. M. 8137:33

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kammade är. o.s.v. Obs! Kersmodren
borde sy några styng julaftan
ty då hjälte han "Jungfru Ma-
ria med att sy utstyrelsen till
Jesusbarnet." Men jag vänder
åter till Måltiden. I mormors
ungdom reste sig "Fregentjuset"
bland pyntade julkägar, på
bordet. Bredvid stod en "Stänka"
i vilken vart "Juglaöl", som var
ensamt för "Jultängelen. Detta öl
gömdes och kraddes baka för enig-
faldig "Förgöring." "Stänka" är
Eckträ från Linblomsk. kräks-
måla baken, se teckning n:o 5!
Byggnad en gammal kanna
= (2 $\frac{2}{3}$ liter.) Före måltiden fölla alla
på knä i vid "Kägräket" och kus-
Förkl.

34.)

ACC. N:R. M. 8137:34

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

fadren läste bordsbönen och ut-
 kallade Guds välsignelse och tacka-
 de för "Signad jul". Efter målti-
 den lästes häft ur den stora Bi-
 beln, den med de tjacka trä och
 läderpermarna och de mässing-
 skadda hörnen; jag minnet, som
 jag hade bibeln framför mig
 för läse och skiten "med de krasiga
 orden. ⁸³ ²³ **Set folket som i mörkret wand-**
rar feer itt floort lirois / o. o. v. "Folket för-
 stod en palmåring vilken varit och
 varit att nu ägt en "Gustav Wasas Bib-
 lia." Detta om Högskolan och det gam-
 maltida julbordet äro sägner från
 mormors tid, men Bönen och julsal-
 merna och läsningen ur bibeln vara
 lika i mitt barndomshem, fy far äls-

Första

kade Gud och Guds ord. De, som skulle
på julettan gå till vila, men mor-
mor eldade i spisen hela julettan
och rörde med "Brännastöken"; så gus-
tar flöga ut i mängden genom skor-
stenen. För mormor "Vill hålla frö
och vänta på avstånd." Vidare berätt-
ade han att i gammal tid gav
man åt Tomten en skål viker gröt
en stänka öl och en Tomtare bränn-
vin i julkast; detta sattes i lag-
kistan eller och på vindstrappan.
"För Tomten uppsökte i alla fall ma-
ten på julettan." Enligt mormors
bror. OBS! Maten på bordet skulle
stå kvar efter kvällsvaran hela
julettan, så familjens "Säda" fingo
äta sig mätta. — Brändtunnaden

Försk!

36.)

ACC. N:R. M. 8137:36.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skulle lösas och dela julnatten med
husfolket; och huskalleen fick insett
köras ut julnatten. För då gick
han rakt för huset och jamnade
"Ingen ordning, ingen bröning." så
berättade morarna. — Jag minnes hu-
ru jag, som liten pojke försökte kät-
la mig vaken där jag låg under
"Färskinnusfällan" i färsäng. Jag ville
se änglarna och när "Färsken-
sens lågor delade sig, ty vid den
tiden föddes Frälsaren; enligt vad
morarna berättat; men till sist på
sannade jag ifrån både änglar
och signade ljuslågor. — Längre
låg jag med hopknäppta händer
och bad Gud bevara mig för de sä-
da, när dom satte sig till bords.

Först.

38)

ACC. N:R. M. 8137:37.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Obs! Vile man veta vad som i kommande år skulle hända i gården så tog man "Badlakauet" från Bastak och gick lyft ut i julkallen, svepte sig i lakauet och gick 3 gånger "knopsols" kringom gårdsbrennen, så fick man se vad hända skulle, men det föddes djärva person till sådant, ty det kunde hända att man fick se "sin egen nära förestående jordafärd", sade Mormor. — Följande sägen har mormor berättat. Det var en ung bondkustru, som hade en 2. år gammal son. Efter slafad kvällsbard, tog han Laken från bordet (Laken var lika magisk som badlakauet.) Så gick han
Forts!

38.)

ACC. N.R. M. 8137:38.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

oförvärrat ut och ropade sig i den
och gick 3. gånger motralls kring
om gårdstaket. Hon fick då
se sin nära förestående bortgång.
Den unga huskruan hade en ung,
duktig, pige, som hette Britta. Hon
fick och så henne gift med en
man och såg deraf 5. barn, som
då i sitt äktenskap skulle
hava tillämnats. När hon
åter kom in, sporde Britta, "Mat-
mor, var i varit? Ä så blekes i
fort anse?" Den unga huskruan
svarade, "Britta, hädanefter har
jag inte mycket att säga dig;
men när du syr nya kläder
å dina barn, så klappa åt min
pofke!" Fram på våren var den
Forts!

39.)

ACC. N.R. M. 8137:39.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

unga frun död; och allt det äv-
riga gick i fullbordan. Oks! Men
Britta var en kristlig kvinna, som
levde efter Guds ord. Sin f. d. "Mö-
naders bän" tydde han så att
han tydde nya kläder åt den
hänstannas pojke, men lappa-
de åt sina egna barn, då det
var ant att tyg. (Gå du och gör
sammaledes!) Egen Reflex: Med
denna tolvm följer b. a. en stor
teckning å "jultskrudad Byggst-
skola fra 1700-talet." Det är flera
år sen jag tecknade copia där-
av i Simmerla, Kågsby socken
hos samme Lantbr: Carl Kronsberg
där jag fann "Bonaden" Nigelen
Gabriel bekräftar Jungfru Maria.
Fakt!

40.)

ACC. N:R. M. 8137:40.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att Hon skulle bli moder till
Världens Frälsare. Obs! Jag hade vid
den tiden 1925. börjat resa, sam-
bund för en stor Manufaktur-
firma i Gäddede, men det blev
ett svårt knäbädd, så jag fick
vara stilla i mitt Logi, f. dygn,
då gjorde jag utkast till teck-
ningen. Tavlau är målad på
trä av en f.d. kyrkmålare Wadman
som levde i Högby-Röcken i sena-
re hälften af 1700-talet. Hon
har på blatta väggen i vår äld-
riga Präkyrka i Prästgårdens
målade altaravlaan. som nu re-
noverats och sätts äga stor
konstvärde, enligt Konservators
uppgift. — Småländs julstuga
Förh.

beder om en brå i Lunds Univ. Folk-
minnesarkiv. Se den gamla spar-
lakansrängen från 1768! Klockan
från 1750. "Bambaderna" på väggen.
Gulbordet med 8-grenigt, gulhäger
Ölspänka m. m. Se de i kallet med
Räghalm vackert sirade bjäl-
karna! Sven de b. Gamla, som
sjunga julpsalmer eller läsa om
"Se! folket, som i mörket vandrar
och om det stora ljuset, som opp-
lyser dem, som vandra i dess
sken till det eviga livet." - Offer
denna långa, men nödvändiga,
reflex åker gå vi till mormors jul-
häger. — Känt är att i den gam-
la folkfran rådde b. a. den fä-
skällningen att de lida firade
Forts!

42.)

ACC. N:R. M. 8137:42.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

julatta. Ända till jag var i 15de å-
ret räddde den föreställningen
bland min hembygd's gamla.
Obs! Min "Gämor" (Kär Gudamors!) lilla
Lena = Mina Daniels datter. Obs! Det var
sedan i min födelseby Krakstua
i Råghults socken att Gudamors
skulle giva "Sapbarne" julkast
av kakor, äpplen och nätter m. m.
tills barnet gick i konfirma-
tionskolan; även jag fick sam-
ma lunda. Men då jag fick dessa
gåvor för sista gången och avsa-
kat min Gudamor, så sade jag
i morgon tänker jag gå till jul-
atta i vår kyrka; "Så ä' nu älsk
de' pojke", sade den gamla "Men då
hör ja de'; innan du kätter de'

Folke

43.)

ACC. N:R. M. 8137:43.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i kyrkbänken, så torke å före, så
du inte får på dej å de sådes musen
för di å inte leutnanta & råka
ut för, då vet jag." Ginevris la-
vade jag göra någonting "Gämnat" befall.
— Nu följer en sägen om sädling-
arnas julatta. Den vid sin tid
för 25 år sedan 85-åriga Johan-
na Pehr i Barkela, Växsmå-
la socken har för mig berättat
följande. Enkefru Pehr var född
omkring 1830 i Fagerhults socken,
Kalmar-Län; där händelsen ki-
mak. — På 1700-talet bodde 1/2 mil
från Fagerhults kyrka en gam-
mal, gudfruktig pliga i en liten
stuga. Hon ville gärna försam-
ma Gudsfräntan; och satte ofte-
fäst!

44.)
sängen började kl. 4, så gick han
tidigt i säng julaftonskvällen.
Nu någon anledning hade hennes
gamla klacka stannat. När pigan
vaknade trodde han, att han
försövel sig men han hade blott
satt ett par timmar. Han kläd-
de sig och åt skyndsamt och ha-
stade åstad, ty han ville vara
framme till vattensångens början.
När han närmade sig kyrkan
såg han att det lyfte från fjä-
ren, och han nästan halvsprang
och gick in i kyrkan och satte
sig i den bänk han plägar sitta
på. Orgel fanns ej i kyrkan den
tiden, men dock spjunga följande
vilket tyder på att detta kläd-
dagens
Forts.

45)

ACC. N.R. M. 8137:45.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

voro osaligt avsmunade, "den för
oss gick var blind som vi han kun-
de icke vägen si, dess ära vi avvika-
ne." Om detta är några skröfver
ur den Fredbergiska psaltamba-
ken eller varit från den härle-
da vet jag intet, men den äro
enligt sagoberättelskans uttåg.
Den gamla Pigan såg sig omkring.
Så barsebleu han att hemmasnå-
maske Bänkhamrat var hen-
nas för flera år den hänsavna
gudamot, men han tänkte in-
tet därpå. Han lufade sig intet
henne och visade, "Gömo! I har
jor på ert hovekläc." Sålungen
svarade, "Ja sant hade ja inte
vett gömordin, så hade ja nu
förlor!"

46.)

ACC. NR. M. 8137:46.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bitit näsan å dej; men packa dej ge-
nast ut, men lemna ett å dina
klädesplagg i "Vappenhuset" (Kyrk-
församling). Så vi har 8 senka oss
med till du kommer utom kyrk-
vallen." Pigan knäppste av sin
underkjol i "Vappenhuset" och slapp
lyckligt ut på vägen, men då var
det mörkt i kyrkan och dörren
var stängd. Ofs! Kyrkobesö-
kare, som komma till aftersång-
en fenna kjolen plackad i fyllen-
dets smulor. Detta hade kunnat
lätt blivit Pigans öde, så slöt
den gamla rågöberättsteman. —
Efter gudstjänstens slut hade alla
berättat att först komma hem, ty
det brades, att den, som först kom

Försk

hem, fick först sin gröda inbärg-
ad. Klar och skilla juldag var ett
gott tecken för god skörd i kom-
mande år. Lykte roten klart juldagen
blott så länge, som ryttaren hänt
sadla hästen, så blev det gott
bärgningsväder för den komman-
de skörden. — När man hänt hem,
så skulle de hemmavarande bju-
da på varm kanningsglägg. Men
vi än va i köckekläerna, sade
mormor. Det återstod av jul-
dagen skulle envar vara i still-
het i sitt hem. Att då besöka grän-
narna ansågs högt opassande,
ty då kunde man riskera att få
en "skopa maffod" (köttspad) i akter
ändan. — Mormor talade om att

Förh.

48.)

ACC. N.R. M. 8137:48.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

annandag jul förekan "Steffansvit" i mycket gammal tid. Sen ritten var en kapprit av Byns unga drängar. Man sjöng en visa på lydande:
"O. 1. Steffan var en stalle-dräng, håll dig väl fälen min! Han vattnade flästar hem allt vid den tjusa stjärnan. Ingen dager ryper än, med spjörnorna på himmelen de blänka."

O. 2. Två de vora rätta - Håll dig väl o. o. v. De tjänke väl sin föda - Allt vid o. o. v.

O. 3. Två vora vita. - Håll dig väl. o. o. v. De va de andre lika - Allt vid o. o. v.

O. 4. Sen femte han vart apelfrå - Håll dig väl - o. o. v. Sen rider själve Steffan på - Allt vid o. o. v.

O. 5. Innan hanen galit har - Håll dig
fästen

49.)

ACC. NR. M. 8137:49

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

väl o.s.v. Staffan uti stallet var-
slit vid o.s.v.

v. 6. Hastigt lägges sadeln på - Håll
dig väl o.s.v. Ginnan solen månd opp-
gå - Slit vid o.s.v.

v. 7. Framme han till skogen var - Håll
dig väl o.s.v. Ginnan någon vaknat
har - Slit vid o.s.v.

v. 8. I den kala vargens spår - Håll dig
väl o.s.v. Fort och oförskräckt han går
slit vid o.s.v.

v. 9. Själva björnen i sitt bo - Håll
dig väl o.s.v. Ej får vara uti ro - Slit
vid o.s.v.

v. 10. Stackars haren skrämde & räd - Håll
dig väl o.s.v. Måste stupa i sin bädd
slit vid o.s.v.

v. 11. Sagen den lider - Håll dig väl o.s.v.

50.)

ACC. N:R. M. 8137:50.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fälen hemåt skrider - Blt vid o. n. v.
o. 12. Nu är eld uti var spis - Håll dig
väl fälan min - Julegrät och jule-
gris, Blt vid den ljusa stjärnan. Ing-
en dager synes än, men stjärnorna
på himmelen de blänka.

Senna rikt företogs i tidigotta
fem ett vatten drag, som rann
åt Nörr. Man skulle "baga" "flöten"
=(gräddan) utav vattnet, som just
då var som kraftigast under
hela året. Sen, som först hanthill
"Nörrvattnet" och fick vattna och
först var hemma igen fick si-
na hästar sparkast och kastast
i kommande år och ingen kunde
skämma dem. Alla ville vara

ACC. N.R. M. 8137

Landskap: Småland.
 Härad: Öppvidinge.
 Socken: Rēghult.
 Uppteckningsår: 1942.

Upptecknat av: Carl Wikberg.
 Adress: Furåkra, Kråksmåla.
 Berättat av: Sissanna Erlanderdatter.
 Född år: 1800 i Rēghultsöcken.

LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

Uppteckningen utgör fortsätt-
 ning från vol: 2. Gamla Små-
 ländska julseder.

Vol: 3.

Sidor: 51 — 62.

Obs! I denna vol: Bipackas en käft
 av samma sagoberättelser som de i
 människens besök hos Jesusbarnet.
 Märka 1. Blad teckning.

Sidor: 7 — 6.

Skriv endast på denna sida!

51.)

ACC. N:R. M. 8137:51.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

först till vatten och först hemma,
så detta vållade präta och slag-
mål bland drängarna. därföre
och hag vid hemkamsten för vett-
drygande, utpumpade, hästar, så
skaffanskrift var inget att prita.

Efter annan jul Började julka-
lasen och fortgånga till "Tjugande-
dag-knut", "då kördes julen ut."-
Under denna tid gästade man flit-
ligt varandra. Man åt vid stora
bord ur gemenska kärl och vad
huset förmådde och därtill "kops
drack sparköl." Om kvällarna och
nätterna fingo vi ungdommar
våra "lyftarbäben" tillfredsställda.
"Vi åts sops & sjängs dansade & gjorde
fort!"

52.)

ACC. NR. M. 8137: 52.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lekar, mätan mätterna i ända. Jag min-
ner att det mellan annandag jul
h.o.m. Treffondagen; jag ibland in-
teto som 2. kinnar mågan mat; det
var till att spela fiol, äta suppa och
dansa en sväng ibland även för
"föjdelgnidaren". Ibland lekat kan
antalsas "Mala julgrön, Stöpa ljus,
Udda mätter, peta ut ägat på skama-
karen, klyva krinn, flänga hars, göm-
ma ring, dansa på Nordra, gå läng-
dansen, stjälta makar, flera sas-
kes pånlekas m. m. m. m. Obs! Vil-
ket är under rubrik "Sport och
lekar" insänkt av mig till Nordi-
ska museet, så jag nämner våg-
ra av lekarna endast i för-
bigående och vill ej uppteckna dubbelter.
Forts.

53.)

ACC. NR. M. 8137:53.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nyårsdagen. Dessa uppgifter, som
fläja är till största delen berätta-
de av mormor, men också av farbror
Nils Jansson. I mycket gammal tid
gjorde man afsp eldar utmed
byvägen och även på byns fest-
plats (vanligen en hög kulle i vic-
ken var en mindre slätt.) Var det
ej för kallt så hade man där
gemensam nyårsvaka och
var man ihambus och åt och
söp av de medförda matsäckar-
na. Man skulle vaka till kl.
12 på natten. Det hette att "Vaka
ut det gamla året och vaka
in det nya." Vid 12-tiden på nat-
ten "pubbe man i näverlurar
från kullen = (byns festplats) på
Folk!

54)

ACC. NR. M. 8137:54

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det skade vida omkring. — Man
borde Nyårsdagen akta sig för o-
lyckor, borgensförbindelser m.m.
För vad man företog under Ny-
årsdagen fick man ofta ryp-
repa under året antingen det var
gott eller ont. — Iven kunde myc-
ket uppläsas av Nyårsmyt. Först
apptanen det lyfts skulle alla gå
ut ur huset och vända ryggen
mån. Männen skulle blotta
huvudet och buga mot mannen
3. gånger och kvinnorna skulle
nå 3. gånger. Alla skulle läsa
följande ramsa. "Vi hälsa dig
Nykung, vi hälsa dig Herre, med
korn och med kärna, med öl
ill jul och fläskbäste i höste."

55.)

ACC. N.R. M. 8137:55

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Man tog många "tydor" av Nyårs-
mycket. Rådant det var skulle vädrat
bliva i. följande alltså 3 Ny med
nyårsmycket räknat. — Så länge
Nyårsmycket dölde sig i moln efter
nyfändningen, så länge skulle
korvet ligga i jorden vänta vår
innan Bladd vart synlig. Oks!
i går den 16de januari kändes nyårs-
mycket för 1942. Nu skola vi se hur
många där det döljer sig i moln,
och på göra jämförelse vil på-
den i vår! — Enligt fädernas ut-
sagor skola vi få god skörd år,
"Jag juldagen inföll på Torndag. Sen,
Nåm lever får se! — Oks! Vikarna
kunde man se nyårsmycket utlä-
sa skörderesultatet för året på
Torndag!

56.)

ACC. NR. M. 8137:56.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

följande sätt. Nyårsmytet var husbän-
den och aftanshjärnan vart strängen.
Gick aftanshjärnan före mynnä-
nen, då blev det God, skörd, så
banden = (månen) gick efter sträng-
en = (stjärnan) och rådgade ha-
man bli kvar i tjänsten;
men gick mynnänen före aftan-
stjärnan då blev det Wädär,
så då gick strängen (aftan-
stjärnan) efter Banden = (månen)
och bad att få stanna kvar i
tjänsten. — Nionde dag jul
var en bemärkelsedag varan
man sag tyder. Ty sådant väd-
ret var den dagen så skulle
det bli i 9 veckor efter var-
ann. Nionde dag-jul hette hos
Folk.

58)

ACC. N:R. M. 8137:57.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

oss även "Gobbadän," fy bänder
na i byn ginga lå samman
och festade duktigt. Det skedde att
dam åt fläsk och "svinahösen"
-(svinhudet) och kullfisk och smör-
gås och röp och drack öl och röka-
de karvade "Skåneblad," (Tobaks-
blad från Skåne. På eldade dam
i den stora, öppna, spiren med
granad till smetten påslade på
pannorna enligt farbror Nils.
Såran namnet "Gobbadän" på
våra orter. — Gulklapparket
våra okända för våra fäder, dam
började på nylida sätt hos Herr-
skapen i våra socknas omkring
1850, så dam har inte 100-årig
tradition hos oss. Säremer hos
Först.

det; enligt mormors uttåg; en nr-
äldrig med "Njårgåvor." För-
skick "Njårgårn och Njårväver" och
I mormors appvärt var det av stor
vikt att en giftasvuxen Band-
flicka kunde spinna, väva och
sy enkla klädesplagg. Detta där-
för att då fanns inga "Spinneries"
eller manafaktoreraffärer där man
fick köpa dessa nödvändiga
artiklar. Om en bondson följde
till en flicka, som inte kunde
spinna och väva, så hette det;
"Va ska han lägga sej te må af
gåsa för?" "Ha han inte spinna
eller väva & sy en skjorta af sin
blivande gosse." — En flicka, "som
var kugall" och var man om sin
Förh!

59.)

ACC. N.R. M. 8137:59.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

heder ville visa sin blivande svärför-
äldrar att han inte var någon
"gås." Han spann och skänkte sin
tillpänkta svärmöder ett stort Myr-
tan Lyfråd och desslikes åt den
blivande brudgummen och hen-
nas blivande svärfar vände och
sydde han var sin präktiga skjör-
ta av fint lingarn. Givetvis fick
han gåvor igen. Obs! Men älskande
fingra inte före "Lysningen" giva
varandra gåvor att användas
i hand eller fot, så framt det skul-
le bli Lycka i äktenskapet. —

Julgran gagnades inte hos oss
i norra län ännu. Första julgra-
nen i Skåne var 1818 och bestod
av en fyrkantig vid namn "Snitt." Men
Fot!!

60.)
det dröjde ända till omkring 1870 in-
nan Julgranen var allmän i svens-
ka bondhem i våra öster. Men i för-
mägna bondhem fanns i morrens
oppräck en Julgranens föregångare.
Den var en vacker 5- eller 7-ärmad
ljusastake målad, som gran och
pyntad med ljus färgade papper-
remmar och äpplen. Den hette "jul-
trädet" men jag kan ej göra be-
kräftelse därpå när jag aldrig sett
sådant Julträd.

Trättandagen har varit mycket an-
talad i ändelig bemärkelse. Yden
na volym björkes en saga om
mormor om "De vise männens
besök hos Jesusbarnet." - Efter tret-
tondag bortogs "Julhägar" och en-
forts!

61.)

ACC. N.R. M. 8137:61.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

var fick fritt disponera sin håg. Or.
Husfadren gämdo ett bröd ut sin
håg till "värningen" (vår sådden) skul-
le börja. Så äk han hjälpe lärare
och gav hästen och skarna var
nitt stycke. Ty det fraddes "befräm-
ja hälsa och krafter för både
folk & få." En duktig husmader skul-
te "vårfruaften" (24 mars) kenna by-
da familjen på "Julst och vörk-
limpa" från julmaten. Sen sedan
rådde i mitt barn damsthem i
mina yngre pojkar. Mor inlända-
den en vörklimpa och ett stycke ost
i sen, vitt linne och grävde ner
det i en sädeslår i "Säalva." Sär-
vart det i förvar till bevärd-
tid, och detta minnes jag väl. —
P. 44.

62.)

ACC. NR. M. 8137:62.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nuru man använde kesserna av "Tre-
greuljuset" och "Änglälet" är redan upp-
tecknat. Gulhalven från golvet ut-
sträddes liksom på varje äker och frö-
des bringa frukthicket. Efter "Hugan-
dedag" - jubelåter gick man i all till de
vardagliga sysslor och den vanli-
ga bibelskolan.

Egen reflex: Tröft, all tiden förflack-
ning, så finnes det ändå ett och
annat smålänndikt hem som kärleks-
fullt vårdar julens traditioner och sä-
ker göra hängfiden till en "Minne-
Familiens stora fest." Såsom jag firat
julen i mitt barndoms hem; så vill jag fi-
ra den i min egen koja. och vill jag rekam-
mande släkten giva de bästa minnen av frid-
an i år. Må denna enkla uppteckning bidraga
särskilt till denna enkla uppteckning bidraga

1.)

ACC. N.R. M. 8137:63.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om gammal Trettondagssägen

Varifrån kommer en legend? Det är en fråga, som inbör är lätt att besvara. Tänka vi på sägen om "De vise männen," så vem är upphovsmannen till den bibliska sägen? Men följ vi denna sägen, så får den en allt rikare utsmickning. Obs! Bibeln säger "vise män från Österlandet. Obs! Men nästan alla berättare vet att säga "3 vise män. Men så är deras antal bekant för den andre sägenskrifvaren. Men så går sägen under tidens lapp i tredje mans hand, då blir det kungjort, att "De vise männen vora 3. Heliga konungar." När sägen gått ut för de mans hand, så enligt modus

2.)

ACC. N:R. M. 8137:64.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

utbraga, så hette de "Tre heliga kam-
arna" (N:o 1. Melchior och var av Sems
effterkammande.) (N:o 2. Baltasar av
Hjafets effterkammande.) (Och N:o 3. Kas-
per av Hoams effterkammande.) Mormor
berättade, att när de "Tre" komma
till Jerusalem, så spordes av dem
varifrån dem vara. de skulle då sa-
ra: "I ju dagar vi vandrat i ök-
nen sand, vi äro komma från
Österland blott för en stjärnas
skuld, som lyfte långt klarare än
silver och guld." — (Och! Mormor
lärde mig ett poem; Kroligen en äld-
rig psalm, vari framhållles att axen
och äman visste att baruet i krub-
ban var "Guds Barn." "Ett barn är fött
i Betlehem, dess fröjdas sig Jerusalem.
Folk!

3.)
Hvar ligger här på hä och strå, som
evig är och all förmår.

Och och åsman märkte här att
sannan Gud det barneår.

En staba komma kamungar tre, Guld
Ekelse, myrra offrade de.

Det var prisi evighet, den Heliga
Treenighet.

En annan biblisk legend är för-
knippad med det "Se visat besök"
Det heter i 4de Mosebok tjugofjär-
de kapitlet att det fanns en spå-
man, som bland annat sagt "En
stjärna skall framgå ur Jakob
och en spira höjer sig i Israel
och skall kröna de Moabiter för-
spar. Titusen gick och Österlan-
dets stjärnkunnig spredde späd-
fakt!

4.)

ACC. N:R. M. 8137:66.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

se efter den Underbara spärnan vil-
kan, ansider visade sig. Detta folk
i Österlandet (Troligen Indien)
räddes för den blivande konungen
i Tsrach och skyndade sig ästad.
att söka vinna hans vänskaps
medan tid var. "Föga anuade
dam att de knäböjde inför "Ka-
nungars konung och Kerkers heree".
Det heter i sägen, att de "3. Vita män-
nen" inte kände varandra och
att dam komma från Österland
var och en med sin stav och
sammankräftade i Öknen, där
dom hjälpte. Alla hade var
för sig sett den underbara spär-
nan och alla visste att den ny-
födde var den "som de utryckte
förr"

5.)

ACC. NR. M. 8137:67.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sig nyfödde Guds konungen." Dessa
"Vise- (Hjälte)kunnige) vora Hedni-
ska personer. Varifrån legenden
fått uppgiften "De Helga konung-
ar veta vi lika litet, som vi veta
att den till sitt antal vora 3.
Men de nådde dock målet för
sin resa - (Bethlehem kullban
och barnet.) Mormor visste och
att berätta att "Melchior skänkte guld,
Balthasar rökelse och Kasper Moska."
Att den intet vände åter till den
mordiske Herodes. Säger Bibeln
att den fingo uppenbarelse
av Herren att färdas en annan
väg hem i sitt land. Uppenba-
relsen var den given i drömmen
(i drömmen.) Se "Visa" vora således
Först

6.)
frömpydare. men ingen rätttraged
Graclit fick rådgöra sig med
drömmar, det hade Gubbl förkynt
det b.a. med den uppmärksamheten
"Ett folk, som i skolen fråga om
Gud." Men de "vise" hade Belians
profetia i minnet. de vågade in-
tett förråda den "Myfäddde". — Egen
reflex: Men hur är det med oss? Till
resans mål komma vi aldrig förr-
än Kungabarnet i Belekens skrub-
ban får bliva vårt ljus och vår ledna-
gare. Ty han har länge rikare skänkt
att giva än all världens vise tillha-
pa. Får han bliva ljuset "För det fol-
ket, som i mörkret vandra", så
få vi förnimma sanningen av den
gamla Trettandagspsalmen,
fakt.

7.)

ACC. NR. M. 8137:69

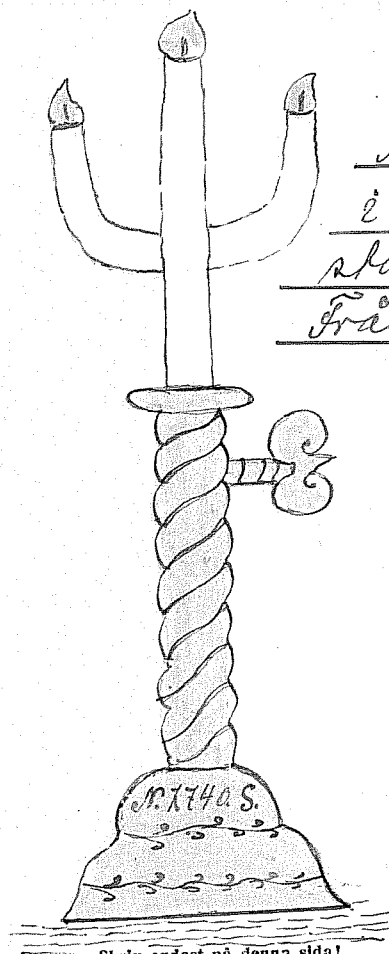
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Ljus och kraft beskära åt oss i
livets sorg och strid och i sädens bära.
gill vårt hjärta frida."

ACC. N:R. M 8137:70.

Landskap: Småland Upptecknat av: Ezrlb Wikin
 Härad: Uppvidinge Adress: Furåkra, Kråkboväla
 Socken: Älgshult Berättat av: Susanna Erlandsdotter
 Uppteckningsår: 1942 Född år 1800 i Älgshults socken

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

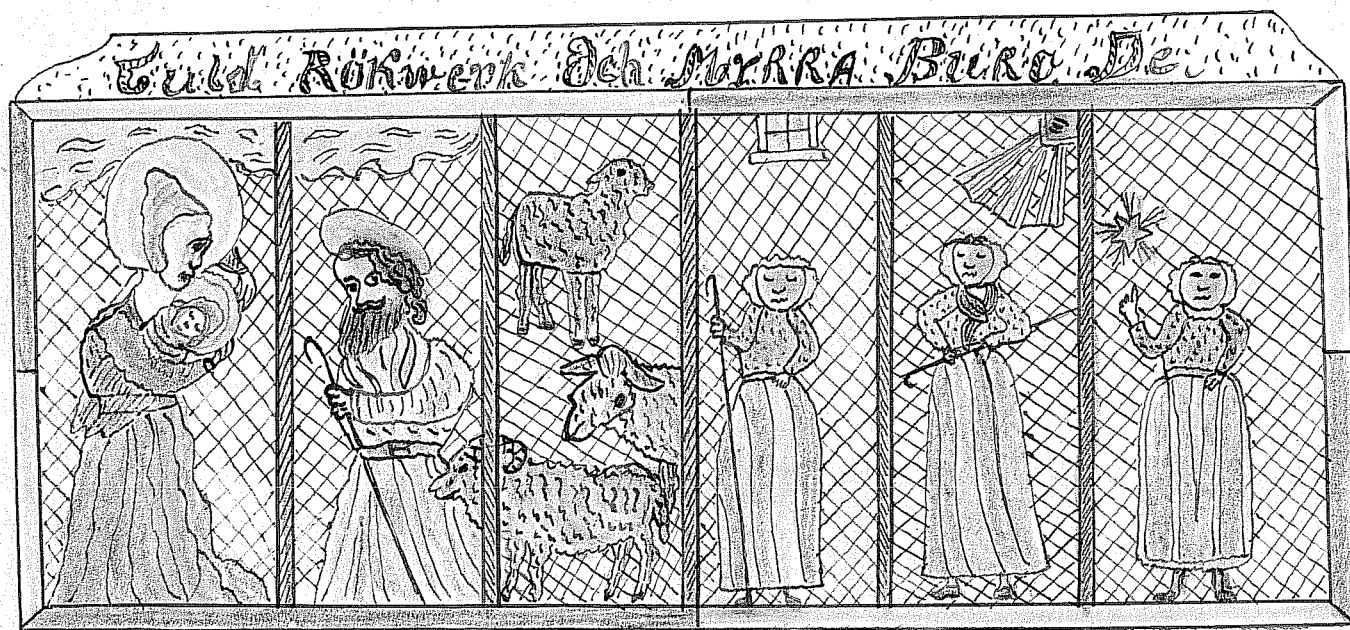
N:o 1. "Tregreuljuset"
i den äldriga mäsning
såken. Minnessteckning
Från Älgshult.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 8137: 71.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Earl Wikung
 Härad: Uppvidinge. Adress: Furåkra, Kråksmåla
 Socken: Ålgård. Berättat av: Susanna Eklandsdatter.
 Uppteckningsår: 1949. Född år 1800. i Ålgård socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N: 2. Aldrig "Rauad" från Bölungård. Ålgård.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 8137:72.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Wiking
 Härad: Handbörds. Adress: Turåkra, Kriksnåla
 Socken: Högrby. Berättat av: Lantbr: Carl Brantson.
 Uppteckningsår: 1949. Född år 1867 i Högrby socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nº 3.

"Bönad."

Hell Sig Snögst
Benådade Bland
Vinnor!

Skriv endast på denna sida!

Landskap: *Småland.*

Härad: *Uppvidinge.*

Socken: *Alghult.*

Uppteckningsår: *1942.*

ACC. N:R.

M 8137:73.

Upptecknat av: *Carl Wiking.*

Adress: *Furåkra, Kråksmåla.*

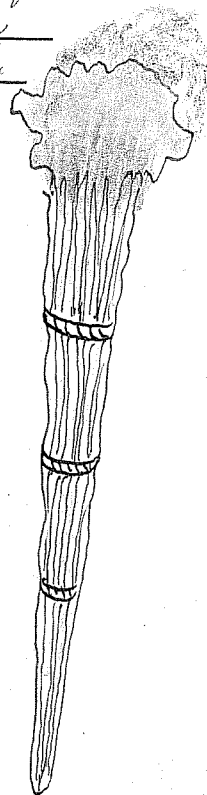
Berättat av: *Susanna Erlausdatter.*

Född år *1800.* i *Alghults socken.*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

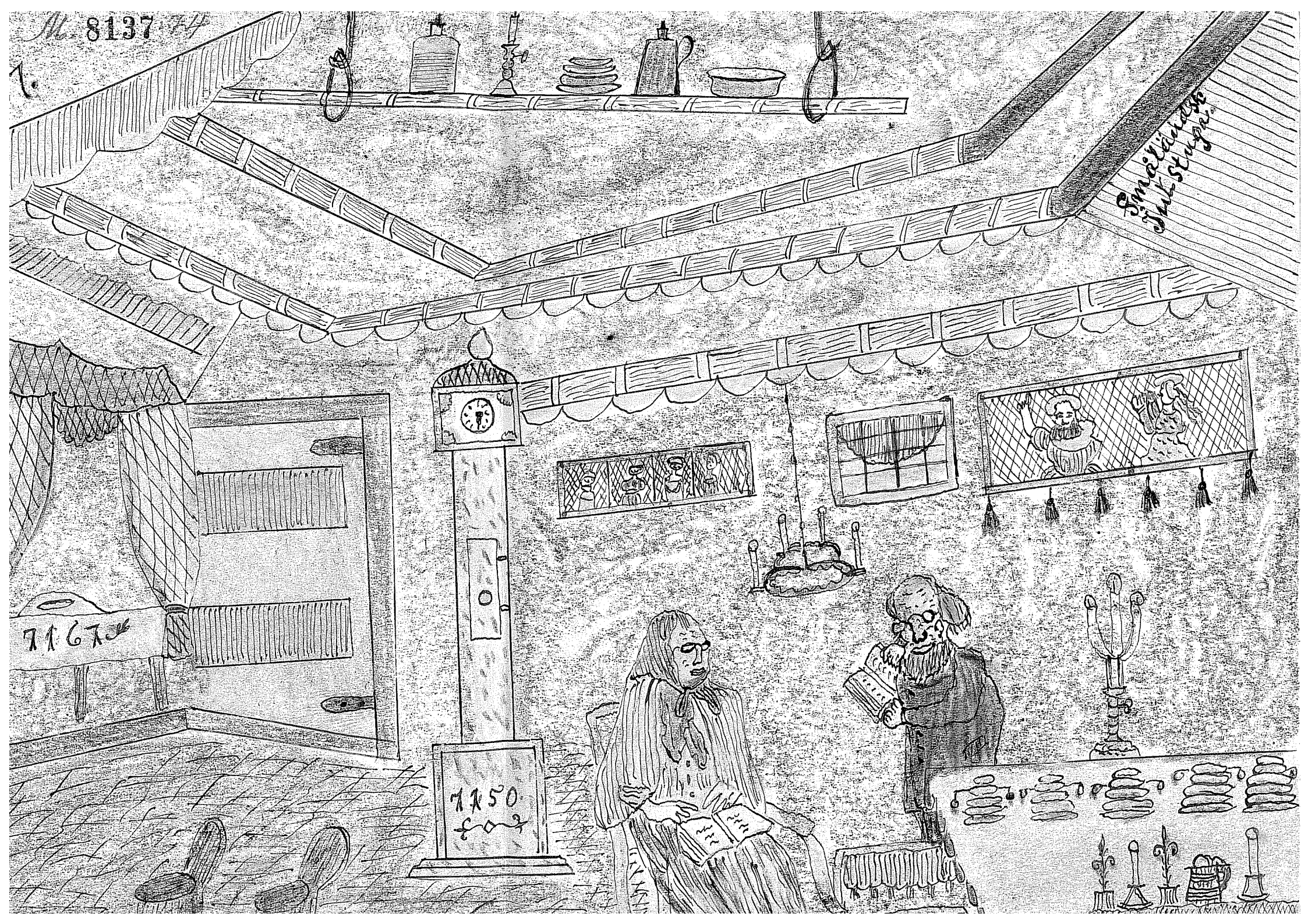
Nº 4. B. "Julablas."

*36. kum
Långp.*

*Nº 4. B. Blas-
bärare på väg
till julaffad.*

Skriv endast på denna sida!

M. 8137 74

Small Studio
The Studio

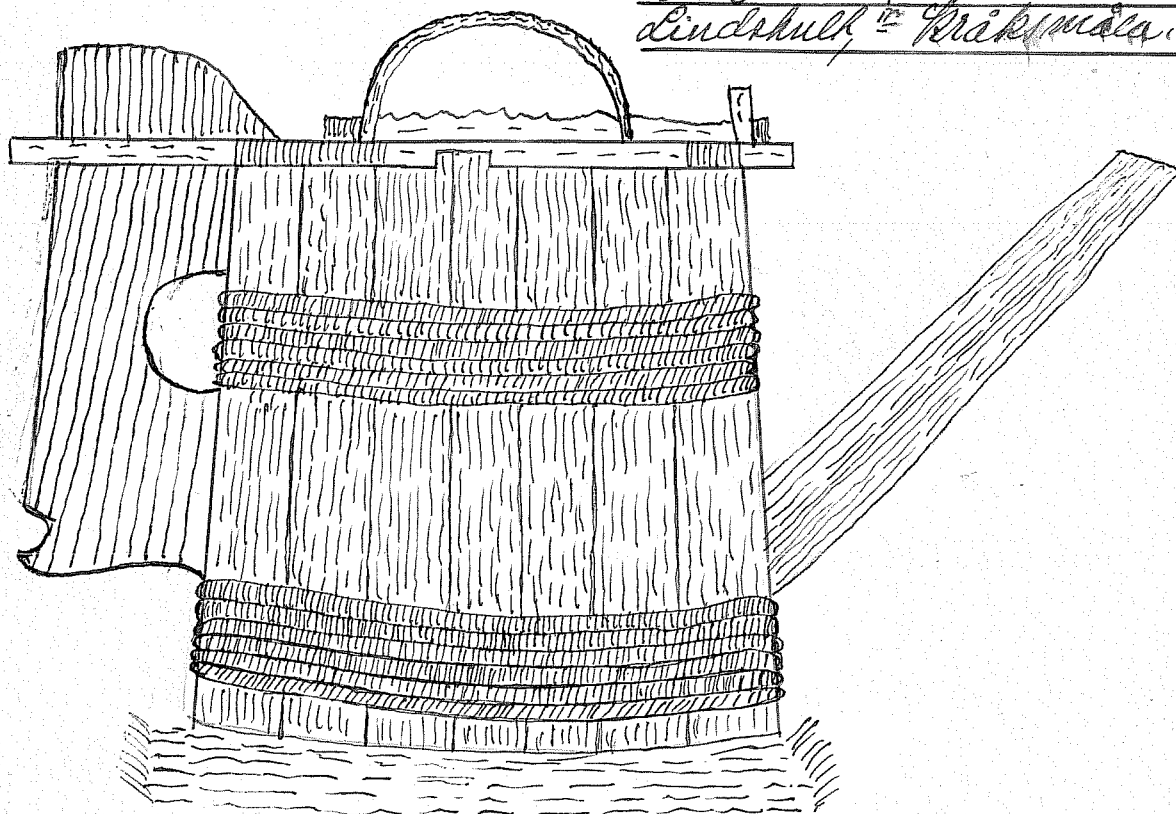
7167

7150
for

ACC. N:R. No. 8137: 75.
Landskap: Sonåland. Upptecknat av: Eerb Wiking,
Härad: Uppsvidinge, Adress: Furåkra, ^{fr} Kråkmoåla.
Socken: Reghult. Berättat av: Susanna Erlandsdotter.
Uppteckningsår: 1942. Född år 1800. i Reghultmoåla.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N° 5. "Ölfänka."
Lindshult ^{fr} Kråkmoåla.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 8137:76

Landskap: Småland.
Härad: Ulpsvidinge.
Socken: Hghult.
Uppteckningsår: 1949.

Upptecknat av: Carl Wiking
Adress: Furåkra "Kråkboväla".
Berättat av: Susanna Östrand-Wetter.
Född år 1800 i Hghultsocken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bedrig Bordduk. "Se vise från Österlandet."
Mofin Södeskult, Hghultsocken.

Skriv endast på denna sida!